

Szindbád özvegye

A negyvenes évek elején néhány hónapig ugyanabban a budapesti panzióban laktam, ahol Krúdy Gyula özvegye. A Petőfi Sándor utcát Comfort panzió, bár „családi otthon”-nak hirdette magát, minden volt, csak nem családi és nem komfortos. Krúdy né szobáját az enyémtől üveges ajtó választotta el. Az író özvegye kerülte a panzió vendégeit, s csak akkor ment le a közös ebédlőbe, mikor onnan már mindenki eltávozott. Magányosnak és szinte megközelíthetetlennek látszott, anélkül, hogy gőgös lett volna. Köszönésemet mindig barátságosan fogadta. Egyszer megkérdeztem tőle:

— Remélem, nem zavarja az írógép kopogása?!

— Nem — felelte —, Rózsikától tudom, hogy ez a munkája.

Rózi a panzió okos, mindentudó szobalánya volt.

A kétmondatos párbeszéd alatt néztem meg igazán Krúdyt. Valaha nagyon szép lehetett, de már idős volt, telt alakú, kissé régimódi: volt benne valami erőtlenség, múlt századbéli. A szem fiatalos volt és nagyon kifejező. Tetszett a hangja, a nyugalma is.

Egyszer késő délben mentem haza, s már csak őt találtam az ebédlőben. Boldog meglepetésemre odaintett az asztalához.

Leültem vele szemben, hallgattam, de felbátorított azzal, hogy kijelentette: — Nem szeretem ezt a zsúfolt panziót, különösen ezt az ebédlőt. Itt még beszélgetni sincs kedvem. De ha benéz valamelyik szobámban a Belvárosi Kávéházba, öt és hat óra között mindig ott talál a bejáratnál szembeni sarokasztalnál. Látom, maga is olyan magányos és elárvult itt, mint én...

Hálásan megköszöntem a meghívást, alig vártam a szombatot.

Amint a kávéházba léptem, azonnal felfedeztem Krúdyt. Elegáns volt és valahogy most is az a múlt századbéli, régimódi dáma, selyemruhájában, csipkekesztyűvel a kezén. Maga mellé ültetett, s odaintette a pincért, egy kis kopasz öreg, aki királynőhöz illő tisztelettel hallgatta, amint két kávét és kifliket rendelt.

— A jó Guszti még ismerte Krúdyt — mondta vendéglátóm, mikor a pincér már elkacsázott. Majd rám nézett, s átmenet nélkül megkérdezte, mit olvastam Krúdy Gyulától?

Azt feleltem, hogy több könyvét olvastam, de legjobban A vörös postakocsi tetszik.

— Persze, ez volt a legnagyobb sikere — mondta —, amelyben Szindbád a maga álmovidékeit járja a híres postakocsin. Tudja-e, hogy a régi, nagy primadonnákat ebben a regényben a saját nevükön nevezi? Igaz, látta-e Krúdy valamelyik fényképét? — tette hozzá.

— Hogyne. Nagyon szép ember volt!

— Nemcsak szép — folytatta —, amellettsz finom is, tapintatos, udvarias. Azt is tudnia kell róla, hiszen a lexikonok is megtájták, hogy az édesapja felvidéki nemes volt s az édesanyja nagyon egyszerű, szegény lány. Juliánának hívták. — Kis szünetet tartott. — Ő most tíz éve halt meg. Hogy is tudott ilyen fiatalon elmenni, elhagyni engem? S azt tudja-e róla, hogy távol állt minden irodalmi klikktől, csoporttól, szabad volt, független, igazi büszke lélek. Nem alkudott meg senkivel, semmivel, ezért választották be oly későn a Petőfi Társaság tagjai közé, ezért kapta meg csak három évvel halála előtt a Baumgarten-díjat. Ő, aki csak tizenöt éves volt, amikor az első novellája megjelent, ő aki csak regényt nem kevesebbet mint hatvanat írt! Tudta-e ezeket róla?

— Nem mindent.

— Mindez felsorolás, szürke életrajzi adat — legyintett, majd megkavarta a hadikávét és világitó szemét rám gesztve folytatta: — Senkihez, igen, senki máshoz nem hasonlított! Tudja, mi volt nála a legjellemzőbb, a legkrúdygyulásabb? Hogy sohasem volt ott — ahol volt. Ha csavargásaiból, a vén budai utcákból vagy a színházból hazatért, s szórakozott mosollyal kezét csókolta nekem, éreztem, hogy akkor valahol messze jár. Ki tudja, hol? Talán a tizenhatodik században egy királyi udvarban, egy álmos kolostorkertben, amelyre éppen részáltsz a köd, vagy egy ódon temetőben, ahol hősök pihennek. Mert ő éppen olyan volt, mint a regényalakjak, akikhez egy-egy vonásában mind hasonlított. Mert ő volt Szindbád, de egy kicsit Rezeda úr is, meg Alvinczi úr is, mindenki ő volt, de persze főleg Szindbád, aki most tíz éve, 1933-ban eltűnt valami titokzatos ködben.

Elhallgatott, valahová messze nézett... Ennek negyven éve már. Azóta Krúdy özvegye is elment az ő Szindbádja után, eltűnt abba a titokzatos ködbe, amely az emlékezés.